

PROTOKOL over

(1/2015)

SSF's hovedstyrelsesmøde

**tirsdag den 27. januar 2015, kl. 19.00,
på Flensborghus, Norderstr. 76, Flensborg**

Delegerede: Nadine Baumann-Petersen, Annemarie Erichsen, Kirsten Futtrup, Jon Hardon Hansen, Begitte Heupel, Gitte Hougaard-Werner, Anne Mette Jensen, Hans Heinrich Johannsen, Peter Kreutzer, Preben K. Mogensen, Petra Mohr, Annette Neumann, Lars Nielsen, Hauke Paulsen, Lars Sørensen, Steen Schröder

Andre: Jens A. Christiansen, Henrik Becker-Christensen, Bernd Engelbrecht, Jette Hanisch, Marike Hoop, Holger Johannsen (Flensborg Avis), Manfred Kühl, Manfred C. Nissen, Michael Oetzmann, Lars Petersen, Gerd Pickardt, Dorthe Weis Salchow, Maren Schultz, Lars Thomsen, Preben Vognsen,

Afbud: Tine Andresen, Susanne Crusius, Bjørn Egeskjold, Boris Erben, Erik Fredens, Peter Hansen, Ralf Hansen, Jens-Søren Jess, Povl Leckband, Kerstin Pauls, Viggo M. Petersen, Karen Scheew, Kirsten Vognsen-Weiss, Silke Weinzierl-Hancke

Protokolfører: Optagelse på bånd, JAC/jh

Dagsorden:

1. Spørgetid for medlemmer af foreningen, jvf. vedtægternes § 12, stk. 7
2. Mødet åbnes – beslutningsdygtighed jvf. § 6
3. Valg af dirigent
4. Protokollen fra den 25. november 2014
5. Fastlæggelse af den endelige dagsorden
6. Formandens beretning
7. Nyt fra SSF's udvalg
8. Orientering om SSF's kontaktarbejde på Christiansborg
9. Eventuelt
10. Lukket møde

Jon Hardon Hansen byder velkommen til det første hovedstyrelsesmøde i 2015.

Man synger "Spurven sidder stum bag kvist".

1. Spørgetid for medlemmer af foreningen, jvf. vedtægternes § 12, stk. 7

Der er ingen spørgsmål.

2. Mødet åbnes – beslutningsdygtighed jvf. § 6

Mødet åbnes. Der er 16 stemmeberettigede hovedstyrelsesmedlemmer til stede, og hovedstyrelsen er dermed beslutningsdygtig.

3. Valg af dirigent

Jon Hardon Hansen foreslår på FU's vegne Gitte Hougaard-Werner som mødeleder og spørger, om der er andre forslag. Det er der ikke. Dermed er Gitte Hougaard-Werner valgt.

Mødelederen takker for valget og konstaterer, at mødet er rettidigt indvarslet og lovligt.

4. Protokol fra den 25. november 2014

Der er ikke nogen bemærkninger til protokollen. Dermed er den godkendt.

5. Fastlæggelse af den endelige dagsorden

Mødelederen læser dagsordenen op. Der er ingen forslag om ændringer af eller tilføjelser til dagsordenen, så mødet fortsættes i henhold til den udsendte dagsorden. Der er 2 punkter under "Lukket møde".

6. Formandens beretning

Farvel til det historiske år 2014. Goddag til det historiske år 2015.

Velkommen til årets første hovedstyrelsesmøde her på Flensborghus. Et historisk år 2014 har vi lagt veloverstået bag os, og et nyt historisk år 2015 ligger foran os.

150-året for krigen 1864 med de vellykkede parlamentariske aftener i Kiel, Berlin, Bruxelles og sidst, men ikke mindst i København, var med til at understrege og dokumentere det gode naboskab og venskab mellem danske og tyske nord og syd for grænsen samt på tværs af samme.

Flere årtiers fredelige sameksistens samt et afspændt politisk klima har muliggjort den ligestilling, både de danske og tyske mindretalsskoler har opnået inden for de sidste to år, og som partierne i

landdagen i Kiel har givet hinanden håndslag på at ville respektere ved at skrive ligestillingen ind i Slesvig-Holstens grundlov.

Grundlaget og fundamentet for denne positive udvikling i grænselandet er Bonn-København erklæringerne, som i år fejrer 60-året for deres undertegnelse den 29. marts 1955 ved kansler Konrad Adenauer og statsminister H.C. Hansen. I forbindelse med en lang række arrangementer dette år, vil SSF sammen med BDN og vore politiske samarbejdspartnere i Danmark og Tyskland markere erklæringernes ånd.

Det drejer sig om hensigtserklæringer, hvis gode gejst kun realiseres så længe, som viljen hos den enkelte flertals- hhv. mindretalsborger er der til at efterleve dem.

I disse dage og måneder går borgerne ud på gaden i demonstrationsoptog for at slå et slag for den monokulturelle og monoreligiøse stat. Men globaliseringen, folkevandringen og flygtningestrømmene har forandret vestens civilsamfund til multietniske og multikulturelle nationer. Beamer vi vort multikulturelle grænseland indover denne europæiske virkelighed, er vort budskab herfra, at det er muligt at leve fredeligt sammen i et samfund præget af diversitet.

Forståeligt nok, at mange mennesker reagerer med frygt, angst og fordomme på det ukendte, der som noget fremmed i første omgang virker truende i dets anderledeshed. Men denne angst og disse fordomme, som fremmer ønsket om at omsætte radikale politiske målsætninger, må ikke stå uimodsagte, men korrigeres ved moddemonstrationer, oplysning samt en åben og fri dialog mellem oplyste og uoplyste.

Denne holdning viste SSF Flensborg og SSV, at man går ind for, da man for nylig opfordrede sine medlemmer til at deltage i en mandagsdemonstration, der markerede, at Flensborg by står sammen om og er parat til at værne om stadens kulturelle brogethed.

Troen på, at man, som Jeppe Aakjær digter "Du pusling-land, som hygger dig i smug, mens hele verden brænder om din vugge", endnu i dag kan lukke sig omkring sig selv ved at holde omverdenen ude, så man kan pleje sine monokulturelle nationalromantiske ideer, er ikke særlig realistisk.

Nordvendt oplysning om mindretallet.

SSF og Samrådet havde i Dybbøl-året sat sig som mål, at markeringen af den 2. slesvigske krig ville få de landsdækkende danske medier til at stille skarpt, ikke blot på den historiske begivenhed i Sønderjylland, men i forlængelse deraf også rette fokus mod vort mindretal.

Faktisk er dette ønske gået i opfyldelse. Det første halvår var det måske lidt fodslæbende og så som så med mediernes opmærksomhed. Men i anden halvdel af 2014 fik mindretallet den opmærksomhed og omtale på TV, som vi havde håbet på, ikke mindst også takket være TV Syds regionale debatprogram sendt live fra A.P. Møller-skolen den 11. december med et seertal på max. 600.000.

Men det skal dog pointeres, at mindretallet faktisk hvert år er på, nemlig den 31. december, når Dronningens nytårstale sendes direkte på DR1 og TV2.

Den 31. december 2014 blev Hendes Majestæts nytårshilsen til os henede syd for grænsen noget længere end den plejer grundet 150-året for slaget ved Dybbøl. Hun sagde, og jeg citerer: "Den 18. april mindedes hele landet Stormen på Dybbøl i 1864 og det nederlag, som kom til at præge Danmark i stort som i småt. Vi har også i dette år kunnet huske 100-året for udbruddet af Første Verdenskrig. Den krig, som trak sit blodige spor gennem de fleste af Europas lande, men som Danmark stod udenfor. Men udfaldet af den krig var også årsag til, at sønderjyderne i 1920 kunne stemme sig tilbage til Danmark. Et dybt sår kunne heles.

Dog gjaldt det ikke for alle de dansksindede. Sydslesvigerne kom til at stå udenfor. "I skal ikke blive glemt" sagde Christian X ved den nye grænse i Kruså, da han mødte sydslesvigerne under fejringen af Genforeningen i 1920.

"I er ikke blevet glemt" kan vi sige i dag, selv om jeres skæbne blev en anden. I har holdt ved jeres danske arv gennem generationer, og I har tilføjet grænselandet et træk, som er enestående blandt grænseegne i verden. Jeg sender mine varmeste nytårshilsener til alle sydslesviger." Citat slut.

En mere eksponeret omtale og et fornemmere nationalt ridderslag kan de dansksindede i Sydslesvig ikke få foran ca. 2,3 millioner rigsdanske seere. En hilsen, der giver os sydslesvigere en følelse af og en bevidsthed om at tilhøre rigsfællesskabet.

Men omvendt er det nedslående at blive beskyldt for, at sydslesvigerne opfører et teaterstykke over for de bevilligende myndigheder i Danmark for at sikre udbetalingen af Sydslesvigbevillingen på en halv milliard kroner.

Hvis sydslesvigeren udadtil foregiver at være noget, han/hun slet ikke føler sig som i sit sind, er han/hun jo kommet i splid med sig selv. For hvorfor dog bruge 500 millioner kroner på det danske arbejde, når man i virkeligheden mener at være tysksindet? At hver en krone går til finansiering af det danske virke i Sydslesvig, holder i øvrigt Sydslesvigudvalget, revisionsfirmaer og rigsrevisionen i København nøje øje med.

Dermed være ikke sagt, at alt omkring mindretallets danskhed er lutter lagkage. Selvfølgelig er der en lang række forhold og ikke mindst brugen af det danske sprog i hverdagen noget, man bør se selvkritisk på. For selv om mindretallet definerer sig som et sindelagsmindretal og ikke som et sprogmindretal, så vidner ekspertudtalelsen om, at 90 pct. af medlemmerne i mindretallet hovedsageligt taler tysk ikke ligefrem om en bekendelse til dansk sprog, kultur og identitet, der stikker særlig dybt.

Derfor kommer det til at virke noget selvmodsigende indad- som udadtil, når man på de bonede gulve i Kiel, Berlin og Bruxelles som repræsentant for mindretallet kæmper for, at charta-sprogene i Slesvig-Holsten skal indrømmes mere plads i det offentlige rum og i medierne, når vi internt hovedsageligt benytter os af flertalssproget.

Alt i alt kan mindretallet være tilfreds med den mediemæssige dækning af Sydslesvig i 2014 i Danmark. Alligevel er der behov for en løbende oplysning om og en løbende synlighed af mindretallet i de danske medier, der er med til at holde rigsdanskernes bevidsthed om vor eksistens i live.

Derfor undrer det mig, at Sydslesvigudvalget, trods det, at både udvalgsmedlemmerne, Samrådet og Grænseforeningen er enige om, at der er behov for en professionel og målrettet kommunikationsindsats i Danmark, igen har givet afslag på SSF's og Grænseforeningens ansøgning. Det undrer mig ikke mindst, fordi det forrige afslag inden sommerferien åbnede op for, at SSF sammen med Samrådet var velkommen til at sende en ny ansøgning til Sydslesvigudvalget, idet man ville se velvilligt på en sådan.

Selvom vores ansøgning opfylder kriterierne for årets tilskudspolitik, er udvalget dog af den opfattelse, at projektkonceptet ikke for alvor vil kunne bidrage til at øge kendskabet til mindretallet i Danmark. Det mener jeg er vanskeligt at vurdere på forhånd.

I Flensborg Avis har vi kunnet læse, at udvalgsmedlem Martin Henriksen ikke kunne støtte ansøgningen, da etableringen af et ungdomsnetværk i København bestående af studerende fra grænselandet, der skal oplyse om mindretallet på de sociale medier, vil blive en del af Grænseforeningens projekt omkring integration af indvandrere i det danske samfund.

Lad mig slå fast, at jeg ikke har skrevet under på en ansøgning vedrørende projektet "Styrket informationsindsats i Danmark" med henblik på at bruge tilskuddet til at finansiere integrationspolitiske tiltag i danske universitetsbyer i forhold til udenlandske studerende. Det lægger ansøgningen efter min bedste overbevisning heller ikke op til. Den begrundelse på afslaget kan jeg derfor heller ikke følge. En begrundelse, som det øvrige Sydslesvigudvalg i øvrigt har taget afstand fra.

Da alle tre parter er enige om et nordvendt oplysningsprojekts nødvendighed, burde man i fællesskab udarbejde en strategi, Sydslesvigudvalget, SSF sammen med Samrådet og Grænseforeningen kunne blive enige om at handle ud fra. På den måde ville man tillige sikre, at de 700.000 danske skattekrone, som Bysted har modtaget for sin konsulentbistand og udvikling af en kommunikationsstrategi, ville kunne bære frugt.

Dobbelt statsborgerskab.

Den 18. december 2014 vedtog Folketinget lovforslag nr. L 44 om ændring af lov om dansk indfødsret. Loven træder i kraft den 1. september 2015.

Det betyder, at danske statsborgere, som ønsker et andet statsborgerskab ved siden af det danske, ikke længere fortaber deres danske statsborgerskab. Med andre vil enhver rigsdansker bosiddende i Sydslesvig fremover kunne søge om det tyske statsborgerskab uden at fortabe det danske.

Torsdag den 4. december var Jens A. og jeg til høring og politisk drøftelse i Indfødsretsudvalget på Christiansborg. SSF bad udvalget om at overveje, under hvilke betingelser dansksindede sydslesvigere med tysk statsborgerskab kunne erhverve det danske statsborgerskab. Som hovedregel kræver naturalisation, altså opnåelse af indfødsret, at man bor i Danmark. Men under hvilke betingelser kunne man forestille sig, at en dansksindet bosiddende i Sydslesvig kunne opnå dansk indfødsret?

Undtagelsesbestemmelsen kom ikke med i lov nr. L 44, idet man selvfølgelig først bliver nødt til at lade juristerne kigge mere indgående på de åbne juridiske og tekniske spørgsmål med hensyn til implementering af SSF's anliggende.

Betingelserne for at erhverve dansk statsborgerskab kunne bl.a. være bopæl i Sydslesvig, dokumentation for afsluttet dansk skolegang og et længere varende medlemskab af en dansk hovedforening, eksempelvis SSF. Dvs., at man skal kunne dokumentere en tilknytning til vort mindretal på minimum 15 – 20 år.

I forvejen gælder der lempeligere bestemmelser for erhvervelse af dansk statsborgerskab for sydslesvigere bosiddende i Danmark.

Vi får se, hvad tiden bringer i dette anliggende, hvor det er mit indtryk, at der vil være en lang række sydslesvigere, der ville tage imod tilbuddet og erhverve det danske statsborgerskab, såfremt den danske indfødsretslov åbnede op for en sådan undtagelsesbestemmelse.

Nytårsreceptioner.

Jens A. og jeg har været til en del nytårsreceptioner her i januar måned.

Generalsekretæren har været til reception på Tønder Rådhus uden mig og har dér erfaret, at Schackenborgfonden blev stiftet den 1. juli 2014 af Prins Joachim, Bitten og Mads Clausen Fond, Ecco Holding og Ole Kirks Fond med prins Joachim og prinsesse Marie som protektorer. Der er skudt 113 millioner DKR ind i fonden, hvoraf 13 millioner kommer fra prinsen, hvilket svarer til værdien af folkegaven. Schackenborg Slot bliver åbnet for visse almenyttige arrangementer, hvilket vil give offentligheden mulighed for at komme ind i bygningen ved visse lejligheder, og der kan vi også komme ind i billedet.

Den 9. januar inviterede Carl Holst, Region Syddanmarks formand, til nytårskur på Koldinghus til samtaler, en lille tale og et lettere traktement. Som man ved stiller Carl Holst op til det kommende Folketingsvalg, som senest bliver udskrevet medio september, så han stopper jo vel som formand for Region Syddanmark.

Den 12. januar inviterede ministerpræsident Torsten Albig til kur i Norderstedt i Kulturwerk am See, en ombygget og renoveret tidligere industribygning. I sin nytårstale kom han ind på attentatet i Paris og den frygt for islamisering, Pegida-demonstranterne giver udtryk for. Hans klare budskab til gæsterne og offentligheden var, at Slesvig-Holsten er en delstat, der er åben for fremmede, flygtninge og asylanter. En delstat, der er kendetegnet ved en inkluderende

velkomstkultur. Eksplicit udtrykte han stolthed over, at der i hans delstat findes ikke færre end tre nationale mindretal, der dokumenterer, at kulturel og sproglig mangfoldighed er en berigelse, flertalsbefolkningen kun kan profitere af.

Den 13. januar var vi til nytårskur på Christiansborg sammen med det diplomatiske korps, hjemmetyskerne og en håndfuld folketingspolitikere. Også folketingets formand Mogens Lykketoft kom ind på terroren i Paris; men også de mange krige og uroligheder vi er vidner til i Østeuropa, Mellemøsten, Asien og på det afrikanske kontinent. Alle steder bidrager Danmark i forsøget på at skabe fred ved en diplomatisk, politisk og/eller militær indsats. Selvfølgelig nævnte han, at han bliver formand for FN's generalforsamling fra og med 1. september i år og frem til september næste år.

To dage senere inviterede A.P. Møller Fonden formanden til Operaens 10 års jubilæum den 15. januar. Hendes Majestæt Dronningen og H.K.H. Prins Henrik overværede forestillingen, som bød på Mozarts Tryllefløjte for et udsolgt hus. Inden scenetæppet faldt, talte teaterchef Morten Hesseldahl, Ane Maersk Mc-Kinney Uggle og kulturminister Marianne Jelved. Fire timer senere klappede publikum 10 minutter ad sangerne og deres præstation.

Den 16. januar bød SSV på nytårsreception i Rendsborg. Mange honoratiores var kommet, ikke mindst hovedtaleren Torsten Albig. SSF var repræsenteret ved forretningsudvalgets 2. næstformand Steen Schröder.

Sprogkonferencen i Berlin.

Sprogkonferencen i anledning af sprog-chartrets 20-års jubilæum blev afholdt i november sidste år i det tidligere rigspræsidentpalæ i Berlin. I dag kaldet Deutsche Parlamentarische Gesellschaft, DPG, som dannede en værdig ramme omkring konferencen, som forbundsdayspræsidenten Dr. Lammert var protektor for.

Et "7-punkt-papir" blev afslutningsvis overrakt Lammert, Anke Sporendonk og Eva-Maria Stange, statsminister for videnskab og kunst i delstaten Sachsen. Et papir, der skal bæres ind i forbundsdays fraktioner, de 16 delstater og deres statskancellier. Men også kommunerne skal være med til at omsætte de sprogpoltiske mål og tiltag, der skal sikre og styrke mindretallenes og regionalprogenes overlevelseschance i fremtiden. Alt dette ud fra den fælles forståelse, at bevarelsen af charta-sprogene i Tyskland, som er nord- og saterfrisisk, høj- og lavsorbisk, dansk, romanes samt regionalproget plattysk, er et fælles ansvar, som alle politiske niveauer i forbundsrepublikken er forpligtet på.

"7-punkt-papiret" indeholder syv overordnede sprogpoltiske mål, som skal realiseres og implementeres i de kommende år i samarbejde med repræsentanterne for regional- og mindretallsprogene. Papiret opfordrer bl.a. til at gennemføre en sprogkampagne i Tyskland, der oplyser flertalsbefolkningen om Sprog-charteret, om det flersprogede og den sproglige mangfoldighed i Europa i det hele taget.

Et andet mål, papiret kommer ind på, er synliggørelsen af charta-sprogene i det offentlige rum, ikke mindst i de medier, der har en public service-forpligtelse. Men også de nye digitale medier i internettet skal inddrages som platforme for mindretalsprogene.

Skal det lykkes fremadrettet at sikre den sproglige mangfoldighed ikke bare i Tyskland, men generelt i hele Europa, er det bydende nødvendigt, at alle politiske niveauer - også Bruxelles - føler ikke bare et moralsk, men både et politisk og økonomisk ansvar herfor.

Bonn-København erklæringerne

Som jeg sagde indledningsvis, er også 2015 for vort grænseland et år af historisk betydning, idet der i anledning af 60-året for Bonn-København erklæringerne afholdes en lang række arrangementer.

Højdepunktet på den perle af arrangementer, der inviteres til, er en festakt den 26. marts i Berlin i Slesvig-Holstens repræsentation. Her deltager Danmarks og Tysklands udenrigsministre sammen med vor delstats ministerpræsident Torsten Albig. En højtidelighed, som SSF og BDN naturligvis er medarrangør på.

Derudover indbydes der i løbet af året til konferencer, paneldebatter og seminarer på bl.a. Christiansborg, i Tønder, Sønderborg, Sankelmark, Flensborg, Tinglev, til Folkemødet på Bornholm og i den nordiske ambassade i Berlin.

Så vel mødt til en lang række spændende og informative indlæg, debatter og diskussioner om vort grænselands dansk-tyske erklæringer, der den 29. marts 1955 var det visionære startskud til en fredsproces uden lige mellem flertals- og mindretalsbefolkningerne nord og syd for grænsen. Et fremsynet papir, hvis ånd, byggende på et frihedsideal har fremmet, styrket og konsolideret nutidens fredelige, venskabelige og samarbejdende koeksistens mellem flertals- og mindretalsbefolkningerne.

SydslesvigTing-konferencen.

SydslesvigTing-konferencen på Jaruplund Højskole i lørdags var vellykket og trak næsten 200 mennesker af huse for at drøfte struktur, demokrati og folkestyre.

Fire gode debatoplæg ved formand for Sydslesvigudvalget Troels Ravn, professor Ove Korsgaard, SdU's 1. og 2. næstformænd Ronny Grünwald og Anders Kring samt Grænseforeningens formand Mette Bock, der for øvrigt også agerede ordstyrer, gav konferencedeltagerne det rette input, inden man gik i grupper for at drøfte mindretallets struktur og en eventuel forandring af samme.

Det blev tydeligt både i grupperne og i plenum, at der ikke var noget flertal for den helt store forkromede forandringsproces. En så vidtgående ændring, som SdU's regionsmodel lægger op til, der indebærer en nedlæggelse af de nuværende organisationer ved fusion, er der for tiden intet flertal for. Tenoren blandt de fremmødte var, at den decentrale organisationsstruktur med en

bred vifte af demokratisk opbyggede foreninger, styrker det frivillige basisarbejde, bevidstheden om medejerskab og antallet af pligtvillige, der er parat til at investere tid i det ulønnede virke.

Med hensyn til strukturforandringer var der konsensus blandt de otte arbejdsgrupper om at styrke Samrådet ved at give det en demokratisk legitimitet til ved flertalsafgørelser at tage beslutninger i en række for mindretallet overordnede spørgsmål og anliggender.

Konferencen var startskuddet til en forandringsproces med et klart budskab til Samrådet om, konkret at sætte processen i gang. Og det tænker jeg, at Samrådet vil gøre på sit næste møde medio februar.

Som man i dag har kunnet læse i Flensborg Avis, er Skoleforeningens formand og jeg enige om at ændre på strukturen i Samrådet, så det fremover i visse for mindretallet overordnede spørgsmål og anliggender får kompetence til på helhedens vegne at træffe bindende flertalsafgørelser. Så er det den store opgave at blive enige om at definere, hvilke emner og områder, der står til diskussion og afgørelse på tværs af organisationerne.

Hvad vi så ikke er enige om er, hvorvidt man skal inddrage et udefrakommende konsulentfirma til at se på vores nuværende struktur. Men det er ikke noget kardinalpunkt for mig. I første omgang er det vigtigt at udnytte denne "Wind of change", denne forandringens vind, som udgår fra SydslesvigTing-konferencen til at sætte sig ned for sammen tillidsfuldt at finde frem til en ny forretningsorden, som et første skridt mod en ny struktur for Samrådet. Om der bliver behov for udefra kommende konsulentbistand for at kigge på foreningsjuraen og muligheden for synergier inden for bogholderi, forvaltning, anlæg og ejendomme, må tiden vise.

Sydslesvigudvalgets medlem Kim Andersen sluttede konferencen med at konstatere, at mindretallet nok befinder sig i begyndelsen af en forandringsproces. Han appellerede til konferencedeltagerne i den kommende tid at stille det grundlæggende spørgsmål, hvad det er, man vil **mere**, end det man allerede gør nu?

Alt i alt en konstruktiv konference afholdt i en kreativ og tillidsfuld samt samarbejdsvillig ånd. Højskolen dannede den perfekte ramme om arrangementet. Der skal lyde en stor tak til både oplægsholderne og arrangørerne, arbejdsgruppen 'Sydslesvigting' under Samrådet.

Konferencen bar præg af at ligne et folkemøde. Og det var så den sidste tilskyndelse fra Kim Andersen, at mindretallet burde overveje, om det ikke skulle invitere til et årligt Sydslesvigsk Folkemøde, hvor der er lejlighed til at debattere fælles anliggender af almen interesse i et bredt folkeligt forum.

Den opfordring bakker jeg fuldt op om: Et tilbagevendende folkemøde på Jaruplund Højskole gerne i januar måned. Tak.

Mødelederen takker for beretningen og opfordrer til debat.

Preben K. Mogensen: Vi holder allerede mange møder, og vi har vore årsmøder, og nu skal vi til at holde en konference mere og et folkemøde. Jeg vil varmt anbefale at vi kigger på de former, vi allerede har, før vi går i gang med nye, med mindre vi helt klart kan se et perspektiv i det. Ronny sagde på konferencen, at udvikling også betyder afvikling. Så må vi hellere snakke om, hvad vi må holde op med, hvis vi skal lave noget nyt – hvilket vi SKAL. På konferencen kom der bemærkninger om, at forandringerne skal ske nedefra og sørge for, at folk føler medejerskab. Er enig i, at vi skal arrangere et folkemøde hos os, men vi skal benytte de strukturer, vi allerede har. Vil forsat holde varmt fast i en konsulentundersøgelse, hvis vi finder den rigtige til at gøre det, et blik udefra, som kan befrugte, og som vi alle sammen kan tage stilling til i de gremier, vi har. Gerne med én der har forstand på og måske kommer fra mindretallet, men som har været på afstand i nogle år og som har den nødvendige faglige kvalifikation til at kigge på, hvad vi måske skal få rokket ved, så vi fra top til bund holder sammen om en fælles dansk sag. Når det drejer sig om, at forandringerne skal vokse nedefra, kommer det for mig især til udtryk i, at vi i toppen i mindretallet, i hovedstyrelser og andre steder, er ved at blive klar over, hvordan det faktisk er ved basis. Hvis en skoleleder og en SSF-formand et sted ikke kan enes, er det noget rigtig skidt og meget skadeligt for det lokale arbejde. Vi har ikke råd til, at vore rød-hvide farver går under i, at vi ikke toner og trutter rent udadtil og klarer vore uoverensstemmelser indadtil.

Jens A. Christiansen advarer imod, at man trækker årsmøderne ind i folkemødekonceptet. Årsmøderne er vores vindue udadtil og vi bør holde fast ved, at vi til disse møder inviterer venner, samarbejdspartnere og andre interessante mennesker udefra for at fortælle dem, hvordan det er at være mindretal men også sætte temaer til diskussion, som vedrører dem. Temaet ved debatmødet årsmødelørdag hænger ikke altid sammen med mottoet, som kan være gavnligt i andre sammenhænge. Her forsøger vi at tage temaer op, som også interesserer folk udefra og prøver at løfte mindretallet op i forhold til det interne og vise, at vi også kan kigge ud over vores egen tallerkenkant. Det er vigtigt, at vi fastholder, at årsmødet har sit eget koncept. Så må vi se, hvordan vi kan få folkemødet, som vender indad, op at stå. Når man siger folkemøde, tænker man straks på Bornholm, men konferencen i lørdags var jo et folkemøde, og hvis det bliver skruet lidt anderledes sammen, kan det bliver et endnu bedre folkemøde.

Henrik Becker-Christensen: Ønsker stort til lykke med en meget vellykket konference. Den har for første gang i mange år flyttet noget, der er pludselig vilje fra de store foreninger til at gå ind for flertalsafgørelser. Det gælder om at gribe chancen. Hvis I nu starter forfra med nye konsulentundersøgelser, før man kan nå videre i processen, spænder I fuldstændig ben for jer selv. Det gælder om hurtigst muligt i Samrådet at få truffet en principbeslutning om, at man går ind for flertalsafgørelser samt begynde at praktisere det. Så kan man altid, hvis der senere hen opstår problemer, koble en konsulent på. Det gælder om at smede mens jernet er varmt, ellers går det med dette projekt som med kommunikationsprojektet.

Steen Schröder påpeger, at regionsmodellen er Ronnys og Anders' projekt, ikke SdU's.

Preben K. Mogensen: Første skridt er nu, at man kommer frem til forpligtende aftaler i Samrådet. En konsulentundersøgelse skal i allerhøjeste grad medvirke til, at det ikke bliver stående. Vi risikerer også, at det falder til jorden som for 15 år siden, der er snublesten nok. Men vi må starte

op. Vi kan ikke droppe ideen om en konsulentundersøgelse, den hører hjemme i det videre perspektiv, som Jørgen Møllekær satte til 1.1.2018. 1.1.2020 kan vi måske sige lidt mere klart og tydeligt, hvad vores profil som mindretal egentlig er; alle har brug for en klar profil i disse tider. Jeg vil ikke lave årsmøderne om til folkemøder i den bornholmske forstand, som dog faktisk svarer til vore årsmøder med hensyn til virkningen, for øen er i højeste grad kommet på landkortet. Jeg er irriteret over, at vi flytter vore årsmøder, fordi de kolliderer med folkemødet på Bornholm, selv om jeg godt kan forstå at vi gør det. Men jeg kunne have lyst til på et tidspunkt at konkurrere med Bornholm om gæster og politikere. Årsmøderne har potentiale til at inddrage elementer fra folkemødet, men de skal ikke erstattes af folkemøder.

Preben Vognsen: Er ikke enig. Det, man nu har opnået på Jaruplund Højskole var en begyndelse, der er sat noget meget vigtigt i gang, som man ikke forlods skal smide over bord. Iflg. Flensborg Avis i dag lyder det efter udtalelser fra de to formænd til, at man kan finde frem til en form. Hvis det går galt, kan man begynde at snakke om en konsulentundersøgelse, men så længe man ikke kender udviklingen i Samrådet m.h.t. arbejdsformer, er det tåbeligt at smide penge ud til et konsulentfirma. Og da de ikke ved, hvor de skal starte, kan vi som ved kommunikationsstrategien ende der, hvor vi gør arbejdet og firmaet tager pengene og æren. Er også ked af, at Preben siger, det ikke går godt ved basis. Mit indtryk er, at basis med få undtagelser arbejder fortrinligt, der ligger vore problemer ikke. Der er grund til at være stolt af vores basisarbejde. Idéen med et Sydslesvig-møde på Jaruplund til januar næste år vil være fantastisk, og vil sikkert kunne trække flere fra basis, end konferencen kunne. Kan ikke forstå, at PKM vil have folkemødet herved til årsmøderne, de er noget for sig, og som vi kan udvikle endnu mere. Dem skal vi holde fast i.

Gitte Hougaard-Werner understreger, at Årsmødeudvalget vil holde fast i og bibeholde årsmøderne, da de er vores ansigt udadtil, der skal vi ikke diskutere interne strukturelle problemer eller uenigheder. Vi skal vise, hvad vi kan i hverdagen, og at vi står sammen.

Preben K. Mogensen: Var ikke klar over, at folkemøde for vores vedkommende er ensbetydende med navnebeskuelse. Det folkemødet drejer sig om, er at diskutere, hvad der er vores fælles grundlag som danske, både her fra Ejderen og til Skagen. Det er det, Bornholm har haft held med og ikke med at diskutere lokalpolitiske emner. Derfor er SSF med ved folkemødet. Desuden påstod jeg ikke, at det ikke går godt ved basis, men påpegede derimod, at der hvor det går galt, skyldes det, at man ikke er enig udadtil. Har heller ikke sagt, at årsmødet skal laves om til et folkemøde, men at der skal inddrages flere elementer fra folkemødet i vores årsmøde.

Jens A. Christiansen orienterer om, at FU netop i dag har drøftet emnet for hovedstyrelsesseminaret – klausurmødet – den 17. februar og besluttet, at temaet skal være opfølgning på SydslesvigTing-konferencen og SSF's lidt mere forankrede position og hvordan vi nu håndterer dette dynamiske momentum i Samrådet.

Jon Hardon Hansen påpeger, at mødet finder sted dagen efter Samrådsmødet, hvor konferencen skal evalueres. Derudover understreger han, at processen ikke skal strande på, at vi står stejlt på, at vi skal have en konsulentundersøgelse her og nu. Vi tager det, som det falder naturligt og

som man er parat til at bøje ind imod hinanden her og nu, for at processen overhovedet kan komme i gang. Vi må række hinanden hånden og prøve at flytte noget i fællesskab. Det bliver svært nok at finde en konsensus i Samrådet omkring de emner, som vi skal løftet træffe flertalsafgørelser om. Vi kommer nok ikke uden om, at vi om et år må invitere alle både top og basis til en ny konference for at finde ud af, hvor langt vi er kommet.

7. Nyt fra SSF's udvalg

Hauke Paulsen: Vi er ved at have den nye sæson på plads. Til forestillingen "En blærerøvshistorie" på Husumhus var der ikke så mange tilskuere. Julekoncerten har vi endnu ikke evalueret i udvalget. I sidste uge havde vi mindre koncerter på små spillesteder med ensembler fra Sønderjyllands Symfoniorkester, et projekt der også kørte nord for grænsen. Her havde vi flere tilhørere, end man havde nord for grænsen, og vi fik gode tilbagemeldinger fra både publikum og orkestret. Vi fortsætter, sæsonen er i fuld gang.

Begitte Heupel: Der er ikke noget nyt fra Kulturudvalget, vi har næste møde i februar.

Gitte Hougaard-Werner: Årsmødeudvalget har via plakatkonkurrencen fundet frem til en plakat, der offentliggøres på hovedstyrelsesmøde 17. marts. Det bliver en god historie, vi glæder os til at arbejde videre med det.

8. Orientering om SSF's kontaktarbejde på Christiansborg

Jens A. Christiansen orienterer:

Sydslesvigsk Forenings løbende informations- og kontaktarbejde på Christiansborg er efterhånden en del af dagligdagen på folkestyrets store arbejdsplads.

I anledning af 150-året for krigen i 1864 har SSF i samarbejde med Folketinget og det tyske mindretal taget initiativ til parlamentariske møder i landdagen i Kiel og på den danske ambassade i Berlin under overskriften "Det dansk-tyske grænseland – en inspiration for Europa". I landdagens plenum-sal åbnede landdagspræsident Klaus Schlie og Folketingets formand, Mogens Lykketoft mødet. I Berlin var det forbundspræsident Norbert Lammert, der sammen med Folketingets formand bød velkommen til tema-aftenen. Ud over de nævnte deltog naturligvis SSF's formand Jon Hardon Hansen, BDN's formand Hinrich Jürgensen samt FUENs præsident Hans Heinrich Hansen. Arrangementerne blev ledsaget af en vandrestilling med titlen "Fjendskab og forsoning – det dansk-tyske grænseland fra 1864 til 2014". Den er produceret af Sønderborg Slot og står for øvrigt p.t. udstillet på Tønder rådhus.

Den 4. november afvikledes i samarbejde med det danske kulturinstitut i Bruxelles et parlamentarisk møde i den danske kirke i Europas hovedstad. Her var målet at tiltrække nogle af Europa-parlamentarikerne til en dialog om en mere aktiv europæisk mindretalspolitik. Der kunne

godt have været flere end de 4-5 parlamentarikere, der var til stede, til gengæld var der fuldt hus ved diplomater og danske bosiddende i Bruxelles.

Højdepunktet blev dog åbningen af udstillingen og et politisk møde på Christiansborg den 20.-21. november. Det fandt sted i forbindelse med SSF's og Grænseforeningens traditionelle Folketingstur. På baggrund af 1864-markeringen deltog, på opfordring af SSF, også repræsentanter for det tyske mindretal. For første gang var såvel det danske som det tyske mindretal med i et fælles arrangement på Christiansborg.

En historisk begivenhed, vi – SSF – har stået fadder til. Så historiens utrættelige møllehjul er fortsat i bevægelse. Idé og koncept var SSF's. Det er et fint eksempel på, hvordan SSF's og generalsekretariatets 'udenrigspolitiske' netværk og kontaktarbejde åbner for muligheder, det danske mindretal ellers ikke ville have haft. På den måde kan man sige, at Sydslesvigsk Forening (det ligger jo i selve navnet) netop er den forening, omverdenen identificerer mindretallet med.

Det dansk-tyske grænseland – en inspiration for Europa. Dette tema har været det centrale. Intentionen var, at disse parlamentariske møder skulle fungere som en platform for et fremadrettet politisk udsyn – fra krig og mindretalskonflikt til fred og respekt for national og kulturel mangfoldighed. De aktuelle begivenheder i Ukraine, Krim, Gaza, Syrien og Irak taler deres tydelige sprog og viser, hvor vigtigt det er at tage mindretalsforhold alvorligt, når man ønsker fred og stabilitet i Europa, ja, på hele kloden.

Af konkrete politiske temaer på Christiansborg, har tre været i fokus det sidste år.

Det ene er EU-Kommissionens afvisning af borgerinitiativet Minority Safepack. Initiativet handler om, via over en million underskrifter fra mindst syv medlemslande at pålægge Kommissionen at beskæftige sig med mindretalspolitiske spørgsmål.

Men, som I ved, Kommissionen henviste til, på trods af Lissabon Traktatens mindretalsbeskyttelse i artikel 2, at mindretalsforhold hører ind under medlemsstaternes subsidaritet. Det er ikke et EU-anliggende. Det blev simpelthen afvist af kommissionen.

Sagen har ikke mindst ved hjælp af MF Eva Kjer Hansen været drøftet i Folketingets Europaudvalg ad to ombæring. Eva Kjer Hansen, der er formand for udvalget, har sammen med stort set alle medlemmer af udvalget presset på over for den danske regering for at få den til at signalere tydeligt, at Danmark støtter en aktiv europæisk mindretalspolitik og ønsket om, at EU engagerer sig stærkere i Europas mindretalspolitiske udfordringer.

Regeringen er ikke gået i rette med EU-Kommissionen. Det kan den i sagens natur ikke. Dog har statsministeren i en skrivelse til FUEN fremhævet, at det er vigtigt at arbejde for ordentlige mindretalsforhold i Europa. Med henvisning til erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland påpeges, at dialog og konstruktive aftaler er vejen frem mod ligestilling og beskyttelse af nationale mindretal.

Forud for denne tilbagemelding havde jeg et møde med de embedsmænd i Statsministeriet, der havde med denne sag at gøre. Meningen med dette kontaktmøde var at forklare FUENS og SSF's anliggende nærmere og det dansk-tyske grænselands betydning for europæisk mindretalsbeskyttelse.

For tiden ligger Minority Safepack og Kommissionens afvisning hos den europæiske domstol i Luxembourg. Såvel FUEN som SSF arbejder dog fortsat ufortrødent videre for at få EU til at anerkende, at mindretalsanliggender hører ind under unionens opgavefelt.

Den anden sag, som jeg har fulgt på Christiansborg, har været lovudkastet vedrørende dansk dobbelt statsborgerskab. Det er indlysende, at det er positivt, hvis rigsdanske i Sydslesvig vil kunne få tysk statsborgerskab uden at skulle opgive deres danske. Men den helt særlige mindretalspolitiske udfordring har været og er fortsat at gøre opmærksom på de sydslesvigere syd for grænsen, der ønsker et dansk dobbelt statsborgerskab. Altså at medlemmer af mindretallet med tysk statsborgerskab (jf. Bonn-København erklæringerne) og bosiddende i Sydslesvig, får mulighed for at søge dansk dobbelt statsborgerskab under bestemte kriterier. Formanden har været inde på problemstillingen.

Lovudkastet er blevet drøftet med relevante politikere, SSF har haft foretræde hos Folketingets Indfødsretsudvalg, og der har været kontakt til Justitsministeriet. SSF har selvfølgelig leveret et høringssvar.

Loven blev som nævnt vedtaget i december, men spørgsmålet om sydslesvigeren er fortsat under mere eller mindre teknisk behandling. Politisk er der bred opbakning, men jura og kriterier skal undersøges nærmere. Vi har bl.a. også henvist til, at muligheden for dobbelt statsborgerskab mellem mindretal og moderland også finder sted f.eks. med udgangspunkt i Ungarn, Rumænien og Serbien. Så der er altså eksempler i Europa på, at dobbelt statsborgerskab i forhold til mindretal er en realitet.

Det tredje område har været karakter-sagen. Jeg har haft en række møder med medlemmer af Folketingets Børne- og undervisningsudvalg samt Uddannelses- og forskningsudvalget.

I et tæt samarbejde med Grænseforeningen og Liberalt Oplysningsforbund var det danske mindretal på pletten i forbindelse med Folkemødet på Bornholm den 12.-15. juni. Planlægningen af vores deltagelse på Bornholm er på sæt og vis en integreret del af netværksarbejdet på Christiansborg. Det er her, man knytter kontakterne også til dem, der eventuelt deltager i vores debatarrangementer på øen.

Der blev gennemført 14 forskellige debatarrangementer over temaer som: europæisk mindretals- og fredspolitik, grænseland, nordisk sammenhængskraft, sprog og identitet. En del politikere og andre interesserede kiggede forbi. En yderst vellykket deltagelse set fra SSF's synsvinkel.

Sideløbende med folkemødet blev der afholdt et højskolekursus i samarbejde med Bornholms Højskole. Der var 100 deltagere, der deltog i debatten og fik foredrag af bl.a. prof. Johs. Nørregaard Frandsen, generalsekretærene Per Paludan Hansen, Knud-Erik Therkelsen og undertegnede. Et meget vellykket højskoleforløb.

Ved Kulturnatten den 10. oktober var SSF igen med på Christiansborg. Sammen med de øvrige sydslesvigske foreninger og institutioner præsenteredes det danske mindretal under overskriften: Det danske mindretal – en grænselandsfortælling i 150-året for 1864. Sydslesvig gør Danmark lidt større!

Mange københavnere kom forbi for at høre mere om mindretallet og grænselandet. Særligt spændende var selvfølgelig, at de fik lejlighed til at hilse på en af de tapre soldater fra Danevirke - i forklædning forstås. Det var Nis Hardt.

Parallelt med orienteringsmøder og samtaler sender SSF jævnligt nyhedsbrevet "Sydslesvig AKTUELT" til samtlige MF'ere og andre beslutningstagere på Slotsholmen. Udgaverne sendes selvfølgelig ligeledes til hovedstyrelsen og Samrådet. I får jo nyhedsbrevet jævnligt, og mange af de temaer, jeg har nævnt her, er også blevet behandlet lidt mere udførligt i disse nyhedsbreve.

Endvidere leveres de fire udgaver af "Sydslesvig-magasin", som SSF også er hovedredaktør på, ligeledes til disse politikere på Christiansborg, da det jo er et magasin, der henvender sig primært til vore landsmænd nordover med interessante temaer fra mindretallet.

I 2015 er der en lang række hovedemner og temaer, som jeg fortsat vil forfølge:

- Almindelig løbende informations- og kontaktarbejde rettet mod både politikere og embedsværket. På den måde er man en del af dagligdagen på Christiansborg, hvad også gavner vores arbejde.
- Dobbelt statsborgerskab.
- Karaktersagen.
- Europæisk mindretalspolitik, som flere politikere interesserer sig meget for. Det er helt indlysende, at jeg som SSF'er formidler FUEN's arbejde, navnlig også da jeg er medlem af FUENs europæiske dialogforum, der jo har til hensigt at skabe øget kontakt til Europaparlamentet.
- Bonn-København erklæringernes 60 år. Her vil vi i samarbejde med Grænseforeningen og det tyske mindretal undersøge muligheden for et arrangement om erklæringerne på Christiansborg men måske også et arrangement med Christiansborg og Tønder kommune
- Det almindelige grænseoverskridende samarbejde. Der er for nylig blevet besluttet en ny yderligere strategi rettet mod samarbejdet med Danmark, som jeg også formidler på Christiansborg.
- Det nordiske perspektiv. Danmark har i år formandskab for nordisk ministerråd. Her prøver vi selvfølgelig også på at sætte Sydslesvig på landkortet og skabe interesse for

vores mindretal. Det kan meget vel medføre, at vi inviterer endnu flere fra denne kreds til vore årsmøder.

- Eventuelle projekter og besøg.

2015 er et valgår, så i en periode må vi nok forberede os på, at informations- og kontaktarbejdet kan ligge lidt underdrejet. Men som man siger: Vi vil gøre alt for at holde skruen i vandet!

Tak for ordet.

Preben Vognsen: Synes, JAC gør et fantastisk stykke arbejde i forhold til det job, han også har ved siden af. Det er den bedst tænkelige løsning, vi kan have på Christiansborg.

Hans Heinrich Hansen spørger, om der er noget nyt m.h.t. tjenestefri for mindretallets ansatte i forbindelse med f.eks. folketingsturen.

Jens A. Christiansen opsummerer, at vi sidste år oplevede, at nogle af vore lærere, som er aktive i amts- eller distriktsbestyrelserne, mod sædvane ikke kunne få tjenestefri til folketingsturen men i stedet skulle bruge feriedage. Her har Skoleforeningen ændret kurs, og nogle af de berørte ville tage det op med både fagforeningen og Skoleforeningen. Vi har ikke fået nogen tilbagemeldinger, men vi skal nok hanke op i det.

Petra Mohr påpeger, at hun, der arbejder i det frie erhverv, også måtte tage ferie, for at komme med på folketingsturen. Derfor synes hun, det er ok fra Skoleforeningens side.

Preben Vognsen bakker Petra op, sådan er virkeligheden, og hvis man ikke vil bruge ferie- hhv. fridage på turen, må man blive hjemme.

Begitte Heupel understreger, at kun Sundhedstjenestens ledere får fri til sådanne arrangementer, ikke de almindelige medarbejdere. Det bør gælde for alle medarbejdere. Da hun blev ansat i Sundhedstjenesten, fik hun at vide, at en del af hendes arbejde bestod i at være aktiv i de forskellige organisationer, men det er efterhånden gået i glemmebogen. Inden Skoleforeningen og andre lægger sig fast, bør man diskutere, om mindretallets medarbejdere stadig er forpligtede til og har tid og mulighed for at være en del af de andre organisationer.

Mødelederen henviser til det nye ord fra konferencen i lørdags: pligtvillighed. Inden for mindretallet bør vi følge den samme linje omkring tjenestefri.

Preben K. Mogensen: Det har altid været sådan, at borgerligt ombud gjaldt for alle i mindretallet, men i særdeleshed selvfølgelig pligtvillighed blandt de ansatte, således at man engagerede sig på sin arbejdsplads også uden for normal arbejdstid. Vi bør inden for vore rækker gå foran med et godt eksempel også over for det omgivende samfund og give tjenestefri til folk, der engagerer sig, også dem der er aktive i sportsforeninger og lign.

Steen Schröder: Vi forventer af vore medarbejdere, at de ikke kun udfører deres arbejde men repræsenterer mindretallet hvor de end er. Derfor bør de som en påskønnelse for deres frivillige indsats have tjenestefri til f.eks. Folketingsturen. Problematikken bør tages op i Samrådet.

Preben Vognsen: Så må man også diskutere, om organisationerne er villige til at købe en medarbejder fri hos arbejdsgiveren.

Preben K. Mogensen er totalt imod denne idé. Vi er ét mindretal og skal ikke begynde at skubbe penge frem og tilbage. Det ville være berettiget over for en tysk arbejdsgiver, som ikke vil godkende det som "Bildungsurlaub". Det frivillige er bærende for hele vores måde at lave samfundet på, derfor koster det penge for den enkelte og for det firma hhv. den organisation, man skal repræsentere.

Maren Schultz lover at tage sagen op i Sundhedsrådet.

Jon Hardon Hansen: Skoleforeningen giver fri, hvis man har en ledende post (formand), men ikke, hvis man er længere nede i hierarkiet. Han lover at tage det op i Samrådet.

Kirsten Futtrup: Det ville være fint, hvis man kunne udnytte Danmarks formandskab for nordisk Råd til at skabe nordiske kontakter og få noget op at stå omkring Nordens Hus.

9. Eventuelt

Jon Hardon Hansen: Stort til lykke til Gerd Pickardt med hæderen fra Harreslev Kommune for sin mangeårige frivillige indsats for Kobbermølle Museum.

Marike Hoop: Henviser til folderen om sprogkurset på Højskolen Østersøen. Kurset var udsolgt allerede inden folderen udkom. Der er venteliste til endnu et kursus i år.

Anne Mette Jensen synes det er flot, at kurset er udsolgt og henviser til, at Jaruplund Højskole til efteråret arrangerer et 5-dages familiekursus.

Jens A. Christiansen: Kurset er et godt eksempel på, at der er relativt kort fra beslutning til handling. Udgangspunktet for projektet var jo en debat på folkemødet sidste år om sprogundervisning i Sydslesvig. Charlotte Bassler tog bolden op på hovedstyrelsesmødet kort efter, hvor det blev besluttet at Flensborg amt skulle udvikle et nyt koncept for et familiekursus. Generalsekretariatet troede på sagen og gav en underskudsgaranti.

Jon Hardon Hansen foreslår, at man også kunne arrangere et sådant kursus i Sydslesvig, hvortil Preben K. Mogensen indskyder, at det er meget vigtigt, at kurset foregår nord for grænsen hvor sproget og omgivelserne er danske. Et opfølgingskursus ville så kunne foregå syd for grænsen.

Marike Hoop: Kurset foregår, mens der er elever på højskolen, og man håber, der også er dansktalende elever.

Gitte Hougaard-Werner: Det er flot, at der også er mange frivillige med, som skal tale dansk med folk i grupperne.

3. februar 2015

JAC/jh